

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

Hver fjerde dansker bor i en landsby eller et mindre bysamfund, det vil sige et bysamfund med under 1.000 indbyggere.

Gennem tiderne har landsbyerne været rammen om et helt specielt fællesskab, og gennem skiftende reformer har landsbystrukturen antaget forskellige former. F. eks. medførte landboreformerne i 1700-tallet samt ophævelsen af fæstevæsenet omkring 1850, at gårdene blev »flyttet ud«. I tiden omkring 1860 begyndte andelsbevægelsen med dens forskellige kooperationsformer. Andelsbevægelsen var en af forudsætningerne for, at man kunne bevare og udbygge strukturen i landsbyerne med mange småproducenter. Andelsbevægelsen var et bolværk mod centralisering.

Da den industrielle vækst satte ind, kom den først og fremmest byerne til gode, mens landsbyerne affolkedes. I 1800-tallet udgjorde landbefolkningen ca. 80 pct. af den samlede befolkning, i 1930'erne var tallet faldet til 50 pct. – og i 1950 til 30 pct.

Først i 1960'erne begyndte en ny tendens at gøre sig gældende. Den stigende materielle levestandard og privatbilismens gennembrud betød, at mange mennesker kunne bo i landsbyerne og alligevel let og billigt blive transporteret til arbejde i byerne.

Årsagen til at folk ønskede bosættelse i landsbyområderne er ganske givet materielle såvel som immaterielle. De materielle ønsker afspejlede sig i en stærk efterspørgsel efter enfamiliehuse. De immaterielle ønsker hænger givet sammen med et ønske om at leve i et overskueligt samfund og et godt socialt og fysisk miljø.

I perioden 1970–76 fik de små byer med mellem 200 og 5.000 indbyggere således tilsammen en tilvækst, som var større end afvandringen fra de rene landdistrikter. Men det ændrede bosætningsmønster kom kun de mellemstore byer til gode. De små landsbyer og landdistrikterne oplevede også i 1970'erne en fortsat befolkningstilbagegang.

Med øget befolkningstilbagegang forsvinder grundlaget for en række private og offentlige servi-

ceaktiviteter i disse byer. Mange mindre byer har mistet bager, slagter, apotek og skole m. v. I adskillige landsbyer er der end ikke en købmand, og mange steder er også forsamlingshuset nedlagt.

Den gradvise udtynding i de lokale servicefunktioner forstærker landsbyernes nedtur, fordi bosætning her bliver stedse mindre attraktiv, i takt med den faldende service.

Hertil kommer, at de tidlige 70'eres spredning i bosætningsmønsteret efter al sandsynlighed vil blive afløst af nye koncentrationstendenser i 80'erne. Dels fordi realindkomsterne er stagnerende eller faldende. Dels fordi transportomkostningernes andel af husstandsindkomsterne antagelig vil vokse.

Der er mange kræfter i samfundsudviklingen, som truer landsbyen: udviklingen i landbrug, håndværk og detailhandelen samt planlovgivningen skal nævnes som nogle væsentlige.

Krisen i landbruget skyldes bl. a., at prisstigningerne på landbrugsvarer trods EF-medlemskabet er blevet mindre end forventet. Da samtidig det danske renteniveau steg voldsomt, kom mange landbrug i en pris-/omkostningsklemme, som i de værste tilfælde er endt med konkurs.

Landmændenes økonomiske vanskeligheder rammer også andre erhverv. Mange håndværkere og handlende må konstatere tab, når landbrug går ned.

Generelt indebærer landmændenes ringe indtjening en svagere efterspørgsel i det lokale samfund, hvorved omsætningen hos håndværkere og detailhandlende svigter. Især byggehåndværkere har mærket faldet i landbrugsbyggeriet.

I begyndelsen af 1970'erne blev planlovene til med det sigte at sikre en geografisk ligelig befolknings- og erhvervsmæssig udvikling. Men den holdning og ånd, i hvilke planlovsreformen blev givet, er ikke fulgt op gennem den videre administration. Tværtimod er planlovens bemyndigelsesbestemmelser blevet brugt til at udstede cirkulærer, bekendtgørelser og retningslinier, som i praksis hindrer en fornuftig udvikling af de mindre by-